

Gabriela Dudek-Waligóra

DOI: 10.15290/sw.2023.23.09

Uniwersytet Jagielloński
e-mail: gabriela.dudek@uj.edu.pl
ORCID: 0000-0001-7951-8870

Kategoria wroga w dyskursie rosyjskiej władzy (na przykładzie orędzia W.W. Putina z 24 lutego 2022 roku)

Słowa kluczowe: politolingwistyka, rosyjski dyskurs polityczny, kategoria wroga, propaganda, W.W. Putin

1. Wprowadzenie

Wojenna napaść Federacji Rosyjskiej na Ukrainę we wczesnych godzinach porannych 24 lutego 2022 r. wywołała u większości społeczeństwa szok i niedowierzanie. Podejmując próby przedstawienia oficjalnych powodów tak wstrząsającej decyzji, analitycy skoncentrowali uwagę na wypowiedziach liderów politycznych w Rosji, w szczególności na przemówieniach obecnego prezydenta – Władimira Władimirowicza Putina, który prezentuje rosyjskiemu narodowi swoją propagandową wizję genezy tego zbrojnego konfliktu, nazywanego *specjalną operacją wojskową* (ros. *специальная военная операция*)¹.

W niniejszym artykule² skupiono się na orędziu, z którym W.W. Putin wystąpił w dniu rozpoczęcia rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Analizowana

---

¹ Szczegółowe omówienie przejawów propagandy w innej mowie wskazanego polityka odnajdziemy w artykule *Rosyjska neonowomowa. Analiza przemówienia W. W. Putina z okazji obchodów Dnia Zwycięstwa* (artykuł został złożony do recenzji).

² Artykuł stanowi rozszerzoną wersję referatu wygłoszonego podczas Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej „Poetyka egodokumentu i innych gatunków pogranicznych” (6 marca 2023 r., Uniwersytet w Białymstoku).

przemowa zalicza się do specyficznego typu prezydenckich orędzi – nadzwyczajnego, w sytuacjach kryzysowych, czyli przygotowanego do wygłoszenia w wyjątkowych, przełomowych momentach [zob. Mazur 2021]³. Jako źródło materiału empirycznego posłużył stenogram przywołanego orędzia W.W. Putina zamieszczony na oficjalnym portalu urzędu Prezydenta Federacji Rosyjskiej⁴.

Przedmiot badania stanowi figura wroga, która w opracowaniach naukowych jest ujmowana przede wszystkim jako jedna z podstawowych składowych świata propagandy, w tym propagandy komunistycznej [zob. np. Fateev 1999; Gogol 2019; Kamińska-Szmań 1994, 2017; Ołaszek 2010; Osęka 1999; Trembicka 2014; Vajs 2008; Wojsław 2017]. Celem analizy jest scharakteryzowanie językowych wykładników kategorii wroga w orędziu kremłowskiego przywódcy oraz wskazanie ich funkcji we współczesnym dyskursie rosyjskiej władzy.

2. Założenia teoretyczne badania

Rozważania należy rozpocząć od uściśleń terminologicznych oraz od przybliżenia kategorii wroga. W tytule artykułu wykorzystaliśmy wieloznaczny termin *dyskurs*, dlatego stosowne jest sprecyzowanie pojęcia. W niniejszej pracy przyjmujemy definicję Janiny Labochy, w której dyskurs rozpatruje się jako społeczną regulację i indywidualną strategię [Labocha 2008, 61], por.: „Dyskurs jest więc społeczną i kulturową normą regulującą tworzenie tekstów i wypowiedzi, wchodzącą w interakcje z innymi czynnikami aktu komunikacji, dynamiczną i zmienną, ponieważ kształtuje ona wypowiedź i tekst (lepiej: czuwa nad ich kształtem) w celu zapewnienia im powodzenia w procesie komunikacji. Dyskurs jest normą a równocześnie strategią” [Labocha 2008, 60–61].

---

³ Orędzie jako gatunek dyskursu politycznego zostało opisane w artykule *Środki retoryczne w orędziu prezydenta Andrzeja Dudy z dnia 24 lutego 2022 roku* (zob. Dudek-Waligóra 2022, 115–117).

⁴ Analizowane wystąpienie W.W. Putina wraz z stenogramem zostało zamieszczone pod adresem <http://www.kremlin.ru/events/president/news/67843> [30.01.2023]. Wskazany adres strony internetowej stanowi źródło wszystkich zacytowanych w tym artykule fragmentów przemówienia rosyjskiego przywódcy. Dodajmy, że wszystkie tłumaczenia z języka rosyjskiego wykonała autorka.

Powołując się na zaprezentowaną definicję dyskursu J. Labochy [zob. Labocha 2008, 61] oraz na wąską koncepcję dyskursu politycznego ograniczającego ten fenomen do sporu o rządzenie państwem [zob. Maslova 2008, 44], dyskurs władzy z kolei traktujemy jako społeczną regulację i indywidualną strategię w walce o zdobycie i utrzymanie politycznego przywództwa. Podkreślić przy tym należy, jak już wspomniano na wstępie, że dyskurs rosyjskiej władzy uznajemy za współczesny wariant komunistycznego dyskursu propagandowego, którym posługuje się elita polityczna teraźniejszej autorytarnej Rosji⁵. Tym samym, dyskurs ten można określić *neonowomową*⁶. Wprowadzenie terminu *neonowomowa* ma na celu wydzielenie specyficznego typu dyskursu propagandowego, jaki stanowi dyskurs przedstawicieli rosyjskiej władzy państwowej oraz odróżnienie tego wariantu od dyskursu rosyjskich propagandystów, czyli osób profesjonalnie zajmujących się szerzeniem poglądów Kremla w mediach tradycyjnych i internetowych. Zaakcentujmy także, co jest szczególnie istotne w kontekście analizowanego materiału, że teksty propagandowe nie przedstawiają świata doznawanego empirycznie, a konstruują model świata alternatywnego [Bralczyk 2007, 224].

Przechodząc do omówienia kategorii wroga, odnotujmy, że słownikowe definicje hasła *wróg* wskazują na jego jednostkowe i zbiorowe znaczenie [zob. Dubisz 2018, 351; Dunaj 2007, 2019]. Przywołajmy określenie wroga z *Wielkiego słownika języka polskiego PWN*: „1. «człowiek nieprzyjaźnie usposobiony wobec kogoś, zwalczający kogoś, zacięty przeciwnik»: Nieprzejednany, śmiertelny wróg. Mieć wielu wrogów. Stać się czyimś wrogiem. *polit.* **Wróg klasowy, wróg ludu** «według teorii marksistowskiej: człowiek należący do klasy antagonistycznej względem proletariatu, działający na jego szkodę»: Literatura socrealistyczna utrwaliła stereotypowy wizerunek wroga klasowego. *fraz.* **Robić, zrobić sobie z kogoś wroga** «swoim zachowaniem ustosunkowywać, ustosunkować kogoś do siebie nieprzychylnie»

---

⁵ Uzupełnić należy, że pod pojęciem propagandy jest rozumiana „zinstytucjonalizowana forma komunikowania politycznego polegająca na kontroli przepływu informacji, na kierowaniu opinią publiczną, na sterowaniu (manipulowaniu) zachowaniami ludzi w celu uzyskania przez nadawcę komunikatu określonych korzyści” [Kamińska-Szmaj 2004, 18]. Szerzej o pojęciu propagandy zob. Dudek-Waligóra 2018.

⁶ Argumenty za przyjęciem terminu *neonowomowa* w stosunku do przemówień W.W. Putina zostały przedstawione w artykule *Rosyjska neonowomowa. Analiza przemówienia W.W. Putina z okazji obchodów Dnia Zwycięstwa* (artykuł został złożony do recenzji).

[...] 2. «człowiek zwalczający coś, będący przeciwnikiem czegoś»: Wróg alkoholu, papierosów. Wróg konwenansu. Wrogowie Kościoła. 3. «wojsko nieprzyjaciela, przeciwnika; także: państwo będące w stanie wojny z innym państwem»: Odwieczny wróg. Walczyć z wrogiem. Ruszyć na wroga. Iść na wroga. Dostać się w ręce wroga. Ulec przemocy wroga. Stawiać opór przeważającym siłom wroga. 4. «coś szkodzące komuś, czemuś, działające na kogoś, coś destrukcyjnie»: Trema to wielki wróg aktora. Zimno to wróg wczesnych roślin. *fraz.* **Wróg (publiczny, społeczny itp.) numer jeden** «przeciwnik najniebezpieczniejszy, mogący najbardziej komuś, czemuś zaszkodzić»: Alkohol wciąż pozostaje wrogiem społecznym numer jeden [...]” [Dubisz 2018, 351].

Oprócz wskazania podstawowego znaczenia słowa ‘wróg’, czyli ‘człowiek o nieprzyjaznych zamiarach’, w zacytowanej definicji zostało wymienione znaczenie ‘wojsko przeciwnika’ oraz ‘państwo toczące wojnę z innym krajem’. Przywołano również polityczną figurę wroga klasowego z marksistowskiej doktryny, co podkreśla silny związek pojęcia wroga z komunistyczną propagandą.

Słownik objaśniający języka rosyjskiego pod redakcją Sergeja Aleksandrowiča Kuznecova natomiast nie przywołuje koncepcji wroga klasowego, ale zawiera znaczenie wroga jako przeciwnika, nieprzyjaciela wojennego, mającego związek z walką militarną [Kuznecov 2004, 156].

Badacze poruszonego problemu, jak już zaznaczono, zwracają uwagę na fakt, iż kategoria wroga jest kluczową, immanentną cechą propagandy w reżimach totalitarnych, w tym w systemie rządzenia komunistów, por. „Świat komunistyczny złożony był przede wszystkim z wrogów. Wróg był niezbędny, nawet mityczny” [Trembicka 2014, 106]. W literaturze przedmiotu wyróżnia się kilka ogólnych typów nieprzyjaciół, którzy w zależności od konkretnego kraju i okresu historii mogą rozgałęziać się na specyficzne podtypy. Wrogowie dzielą się przede wszystkim na zewnętrznych, do których zaliczano głównie państwa kapitalistyczne oraz na wewnętrznych – wśród nich byli np. gospodarzy sabotażyści czy duchowni [Wojśław 2017, 58–60].

Inna linia podziału, choć niewykluczająca poprzedniej, wyodrębnia wrogów realnych, tj. „klasowych” przeciwników ruchu komunistycznego, jak np. przedsiębiorców i amerykańsko-angielski imperializm oraz wrogów wykreowanych, tzw. wrogów obiektywnych i potencjalnych, do których można było zakwalifikować każdego, kto szkodził doktrynalnym celom partii,

czyli świadomie bądź nieświadomie działał na rzecz wrogów klasowych lub stwarzał potencjalne zagrożenie dla rządzących [Trembicka 2014, 107–108].

Rozciągnięta tym samym do każdej osoby niepopierającej partii i administracji państwowej kategoria wroga służyła realizacji pięciu podstawowych celów: 1) wewnętrznemu zróżnicowaniu społeczeństwa, 2) tłumaczeniu różnorodnych niepowodzeń, 3) eliminacji niewygodnych osób, 4) uzasadnianiu funkcjonowania służby bezpieczeństwa, 5) realizowaniu się komunistycznej rewolucji [Trembicka 2014, 107].

Jak podkreśla Krystyna Trembicka, „Ukazaniu wroga służył język, kreujący fałszywą rzeczywistość” [Trembicka 2014, 118]. W opisie nieprzyjaciół nie stroniono od inwektyw, słownictwa agresywnego i wulgarnego [zob. np. Kamińska-Szmaj 1994; Vajs 2008]. Przeciwnikom obowiązującego systemu przypisywano najgorsze, nawet nieludzkie cechy, w wyniku czego następowała „dehumanizacja i demonizacja prawdziwych lub urojonych wrogów” [Gogol 2019, 26].

3. Wykładniki kategorii wroga w orędziu W.W. Putina

Analizowane przemówienie rosyjski prezydent zaczyna od ataku na „nieodpowiedzialnych” zachodnich polityków, którzy mają systematycznie w sposób „grubiański i bezceremonialny” stwarzać „fundamentalne zagrożenia” dla Rosji. Wskazane zagrożenia dotyczą rozszerzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego na wschód oraz przybliżenia jego infrastruktury wojskowej do rosyjskich granic⁷. Tym samym, zaraz na początku orędzia W.W. Putin w jasny sposób zdefiniował wrogów Federacji Rosyjskiej, do których zaliczył państwa tzw. Zachodu należące do NATO. W dodatku przywołane zagrożenia są przedstawione jako *fundamentalne*, czyli niebezpieczne dla samego istnienia Rosji jako samodzielnego bytu na arenie międzynarodowej, co zostało wprost zakomunikowane w dalszej części orędzia. Przy użyciu dwóch pejoratywnych przysłówków (*grubiańsko* i *bezceremonialnie*) W.W. Putin

---

⁷ W oryginale: „Речь о том, что вызывает у нас особую озабоченность и тревогу, о тех фундаментальных угрозах, которые из года в год шаг за шагом грубо и бесцеремонно создаются безответственными политиками на Западе в отношении нашей страны. Имею в виду расширение блока НАТО на восток, приближение его военной инфраструктуры к российским границам”.

przypisał wrogom agresywny, niekulturalny sposób działania. Określił ich także jako *nieodpowiedzialnych*, czyli niepoważnych, lekkomyślnych, co ma służyć dyskredytacji zachodnich liderów jako osób decydujących o losach państw i ich obywateli. Odpowiedzialność jest bowiem „istotną wartością cenioną przez rządzonych” [Polkowska 2014, 167]. Uzupełnić także należy, że metoda dyskredytacji była niezwykle często stosowana w propagandzie komunistycznej, w której starano się przekonać o niewiarygodności przeciwników politycznych i delegitymizować ich istnienie [Czyżniewski 2006, 190–191].

Kremlowski przywódca twierdzi, że jego administracja niejednokrotnie próbowała porozumieć się z członkami Paktu w sprawie bezpieczeństwa w Europie, ale propozycje te „nieustannie spotykały się albo z cynicznym oszustwem i kłamstwem, albo z próbami nacisku i szantażu”⁸. Dobierając aż cztery rzeczowniki o wyraźnym negatywnym znaczeniu, mijające się z oficjalnym stylem używanym w kontaktach politycznych na najwyższym szczeblu, takie jak: *oszustwo* (z epitetem *cyniczne*), *kłamstwo*, *nacisk*, *szantaż*, głowa rosyjskiego państwa otwarcie i stanowczo potępia postępowanie członków Sojuszu. Kieruje jednocześnie przekaz głównie do narodu rosyjskiego. Wywołuje też negatywne emocje względem krajów należących do NATO, które, według prezydenta, postępują w zaprezentowany niewłaściwy sposób – nie szanują stanowiska partnerów, stwarzają jedynie pozory prawdy, wymuszają pożądaną rozwiązania.

W.W. Putin snuje także dywagacje nad przyczynami opisanego stanu rzeczy. W dwóch pytaniach retorycznych o silnie emocjonalnym wydźwięku ponownie zarzuca członkom Paktu niegodziwe zachowanie, por.: „Skąd ten bezczelny sposób mówienia z pozycji własnej wyjątkowości, nieomyślności i nieograniczonej swobody? Skąd ten pogardliwy, lekceważący stosunek do naszych interesów i jak najbardziej zgodnych z prawem żądań?”⁹. Pytania retoryczne podkreślają dramatyzm sytuacji [Dawidziak-Kładoczna

---

⁸ W oryginale: „В ответ на наши предложения мы постоянно сталкивались либо с циничным обманом и враньем, либо с попытками давления и шантажа, а Североатлантический альянс тем временем, несмотря на все наши протесты и озабоченности, неуклонно расширяется”.

⁹ W oryginale: „Откуда эта наглая манера разговаривать с позиции собственной исключительности, непогрешимости и вседозволенности? Откуда наплевательское, пренебрежительное отношение к нашим интересам и абсолютно законным требованиям?”.

2014, 16]. Fakt ten znajduje potwierdzenie w przywołanym fragmencie orędzia, z którego przebija się obraz trudności położenia, krzywdy wyrządanej Rosji. Po raz kolejny zachowanie państw NATO wschodni prezydent ocenił jednoznacznie negatywnie, uznając je za *bezczelne, pogardliwe, lekceważące* względem Federacji Rosyjskiej. Widzimy nagromadzenie emocjonalnie nacechowanych epitetów, jak również rzeczowników mających wskazywać na wyniosłość, pychę zachodnich państw w stosunku do Rosji, tj. *wyjątkowość, nieomyślność, swoboda* (z epitetem *nieograniczona* jako ros. *свободозволенность*). Takie nagromadzenia słów o synonimicznym znaczeniu przywołują znany z komunistycznej propagandy zabieg powtarzania określonego przekazu. W wyniku owego powtarzania pożądane treści mają zostać szybciej przyswojone i następnie utrwalone przez odbiorców [Czyżniewski 2006, 182].

W swoistej odpowiedzi na postawione pytania W.W. Putin interpretuje akt rozpadu Związku Radzieckiego jako „zachwianie równowagi sił na świecie” i mówi o dominującej roli Stanów Zjednoczonych w polityce zagranicznej, por.: „Wszystko, co nie odpowiada hegemonowi, «wyższym władzom», zostaje uznane za archaiczne, przestarzałe, niepotrzebne. I odwrotnie: wszystko, co im się wydaje korzystne, przedstawiane jest jako prawda ostateczna, wpycha się za wszelką cenę, chamsko, wszelkimi sposobami. Niejednomyślni są łamani przez kolano”¹⁰. Stany Zjednoczone zostały określone ironicznie jako *wyższe władze, hegemon*, który ma brutalnie narzucać innym korzystne dla siebie rozwiązania. W.W. Putin wskazał tym samym głównego wroga Federacji Rosyjskiej – Stany Zjednoczone, które, według rosyjskiego prezydenta, podporządkowują sobie, nawet z użyciem siły, inne podmioty na arenie międzynarodowej. Dla zilustrowania sposobu wykorzystywania owej przewagi został użyty czasownik *wpychać* w przenośnym znaczeniu oraz pejoratywny przysłówek *chamsko*, który można zaklasyfikować do niskiego stylu, a także wyrażenia *za wszelką cenę* i *wszelkimi sposobami*. Jak w wielu innych miejscach badanego orędzia, także w tym fragmencie obserwujemy wykorzystywanie nie jednego, a co najmniej dwóch

¹⁰ W oryginale: „[...] баланс сил в мире оказался нарушенным. [...] Все, что не устраивает гегемона, власть предрежущих, объявляется архаичным, устаревшим, ненужным. И наоборот: все, что кажется им выгодным, преподносится как истина в последней инстанции, продавливается любой ценой, хамски, всеми средствами. Несогласных ломают через колена”.

określeń, zazwyczaj synonimicznych lub pokrewnych, dla piętnowania poruszonej kwestii. Rezultatem takiego zabiegu jest emocjonalizacja tekstu [Dawidziak-Kładoczna 2014, 14], a także, co już zostało zaznaczone podczas analizy synonimicznych treści, ułatwienie przyswojenia przekazu.

Dobór słów w przytoczonym cytacie akcentuje zuchwałość, nieliczenie się amerykańskiego państwa z nikim ani z niczym w prowadzeniu polityki zagranicznej. Po raz kolejny w badanym tekście widzimy próbę przedstawienia działań USA i ich sojuszników jako bezkompromisowych i niebezpiecznych.

W tym kontekście rosyjski przywódca nawiązuje do „nielegalnego”, jego zdaniem, postępowania względem m.in. Iraku i Syrii, konstatując: „w wielu regionach świata, gdzie Zachód przychodzi wprowadzać własny porządek, pozostają krwawe, niegojące się rany, wrzody międzynarodowego terroryzmu i ekstremizmu”¹¹. Rosyjski polityk piętnuje w tym miejscu zachodnie kraje za agresywne interwencje bez żadnych (jego zdaniem) podstaw prawnych i oparte na kłamstwach, które mają prowadzić w konsekwencji do nieszczęść oraz do rozwoju zjawisk terrorystycznych i ekstremistycznych. Konstruując metafory z rzeczownikami *rana* oraz *wrzód* w liczbie mnogiej w znaczeniu uszczerbku, uszkodzenia, W.W. Putin obrazowo i dosadnie opisuje szkodliwe, według niego, następstwa działań koalicjantów. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż „siła metafory tkwi głównie w tym, że abstrakcję przedstawia w konkretny, a nawet materialny sposób, wykorzystując pojęcia dobrze przyswojone odbiorcy” [Dawidziak-Kładoczna 2014, 15].

W.W. Putin dodaje także, że USA bywają nazywane „imperium kłamstwa”, a ich partnerzy bezkrytycznie przyjęli ten oparty na nieprawdzie model funkcjonowania, por.: „Wszystkie ich satelity nie tylko potulnie i pokornie przytakują, wtórują im z byle powodu, ale także kopią ich zachowanie, z zachwytem przyjmują proponowane przez nich zasady. Dlatego mając ku temu podstawy, możemy śmiało powiedzieć, że cały tzw. blok zachodni, utworzony przez Stany Zjednoczone na swój obraz i podobieństwo, cały jest zupełnie tym «imperium kłamstwa»”¹². Rosyjski przywódca kontynuuje

¹¹ W oryginale: „Вообще складывается впечатление, что практически везде, во многих регионах мира, куда Запад приходит устанавливать свой порядок, по итогам остаются кровавые, незаживающие раны, язвы международного терроризма и экстремизма”.

¹² W oryginale: „Все ее спутники не только безропотно и покорно поддакивают, подпевают ей по любому поводу, но еще и копируют ее поведение, с восторгом прини-

swoją propagandową narrację o hegemonii USA. Sojuszników nazywa *satelitami*, czyli małymi jednostkami krążącymi wokół dużego, współtworzącymi *imperium kłamstwa*. Wyraża pogląd, iż koalicjanci bezrefleksyjnie naśladują zachowanie Stanów Zjednoczonych. Dla opisu postępowania amerykańskich partnerów zostały wykorzystane aż cztery czasowniki w synonimicznym znaczeniu: *przysłać, wtórować, kopiować, przyjmować* wraz z przysłówkami *potulnie* i *pokornie* oraz konstrukcjami *z byle powodu* i *z zachwytem*. Wyrażenia te mają podkreślić i utrwalić w odbiorcach kreowaną wizję pełnej uległości, a wręcz służalczości sojuszników wobec Stanów Zjednoczonych.

W.W. Putin twierdzi również, że w latach 90. oraz na początku XXI wieku tzw. Zachód wspierał separatyzm i bandy najemników na Kaukazie, przez co chciał Federację Rosyjską „dożyć, dobić i całkowicie zniszczyć”¹³. Ponownie kremlowski lider stanowczo piętnuje zachodnie kraje, ale tym razem już za podejmowanie działań wymierzonych bezpośrednio przeciwko Rosji. Znowu używa szeregu synonimicznych czasowników, w tym *dożyć* i *dobić* związanych z pracami polowymi oraz z zabijaniem zwierzęcia lub konającego człowieka, które w obrazowy sposób przedstawiają zamiary destrukcji rosyjskiego państwa i potęgują dramatyczny wydzźwięk samego aktu niszczenia. Zastosowanie synonimii funkcjonuje tu również jak powtarzanie, czyli znacząco wpływa na percepcję – przekazywana treść „głębiej zapada w pamięć odbiorcy” [Lubocha-Kruglik 2001, 138].

Zachodnie państwa, według W.W. Putina, mają nadal dopuszczać się czynów szkodzących Federacji Rosyjskiej. Wśród takich aktów zostały ogólnikowo wymienione „próby wykorzystania Rosji w swoich interesach, zniszczenia tradycyjnych wartości i narzucenia pseudowartości, [...] które bezpośrednio prowadzą do degradacji i degeneracji, gdyż sprzeciwiają się samej naturze człowieka”¹⁴. W zacytowanym fragmencie kremlowski pre-

---

мают предлагаемые им правила. Поэтому с полным на то основанием, уверенно можно сказать, что весь так называемый западный блок, сформированный США по своему образу и подобию, весь он целиком и есть та самая »империя лжи«.”

¹³ W oryginale: „[...] нас тут же попытались дожать, добить и разрушить уже окончательно. Именно так и было в 90-е годы, в начале 2000-х годов, когда так называемый коллективный Запад самым активным образом поддерживал сепаратизм и банды наемников на юге России”.

¹⁴ W oryginale: „Да, собственно, и до последнего времени не прекращались попытки использовать нас в своих интересах, разрушить наши традиционные ценности и навязать нам свои псевдоценности, которые разъедали бы нас, наш народ изнутри,

zydent surowo osądza Zachód przede wszystkim za upadek moralny, który zamierzano narzucić także współczesnym Rosjanom. Można się domyślić, że W.W. Putin mówi tutaj o prawach osób homoseksualnych, biseksualnych czy transpłciowych.

Głowa rosyjskiego państwa przywołuje również epizod z dziejów II wojny światowej, kiedy Związek Radziecki nie był gotowy do odparcia pochodu nazistowskich Niemiec, nie podjął odpowiednich kroków we właściwym czasie, a w wyniku tych błędów za pokonanie III Rzeszy przyszło zapłacić ogromną cenę. Odwołanie do historii pozwala W.W. Putinowi stanowczo konstatować: „Drugi raz nie pozwolimy na taki błąd, nie mamy prawa. Ci, którzy pretendują do panowania nad światem publicznie, bezkarnie i, podkreślam, bez żadnych do tego podstaw, ogłaszają nas, Rosję, swoim wrogiem. Rzeczywiście, dzisiaj mają wielkie możliwości finansowe, naukowe, technologiczne i militarne. Wiemy o tym i obiektywnie oceniamy stale kierowane do nas groźby w sferze gospodarczej, a także naszą zdolność do przeciwstawienia się temu bezczelnemu i permanentnemu szantażowi. Powtarzam, oceniamy je bez złudzeń, niezwykle realistycznie”¹⁵. W przytoczonej konstatacji W.W. Putin podtrzymuje swoją wizję rzeczywistości, w której Stany Zjednoczone *pretendują do panowania nad światem*. Dodaje jednak, że przez takie zachowanie *ogłosiły Rosję swoim wrogiem*. Obserwujemy próbę odwrócenia perspektywy – to Rosja, nieuznająca hegemonii USA, właśnie dlatego ma być bezpodstawnie postrzegana jako wróg. Prezydent Federacji Rosyjskiej po raz kolejny wspomina o *bezczelnym i permanentnym szantażu, groźbach w sferze gospodarczej*, pod którymi rozumiane jest wprowadzanie sankcji przeciwko Rosji. W.W. Putin ponownie używa dosadnych pejoratywnych rzeczowników: *groźby i szantaż*, odstających

---

те установки, которые они уже агрессивно насаждают в своих странах и которые прямо ведут к деградации и вырождению, поскольку противоречат самой природе человека”.

¹⁵ W oryginale: „Второй раз мы такой ошибки не допустим, не имеем права. Те, кто претендуют на мировое господство, публично, безнаказанно и, подчеркну, без всяких на то оснований объявляют нас, Россию, своим врагом. Они, действительно, располагают сегодня большими финансовыми, научно-технологическими и военными возможностями. Мы знаем об этом и объективно оцениваем постоянно звучащие в наш адрес угрозы в сфере экономики – так же, как и свои возможности противостоять этому наглому и permanentному шантажу. Повторю, мы оцениваем их без иллюзий, предельно реалистично”.

od standardów retoryki dyplomatycznej. W dodatku ów *szantaż* określa przymiotnikiem *bezczelny*, czym wzmacnia wydźwięk swojego przekazu i próbuje wzbudzić negatywne emocje w społeczeństwie wobec amerykańskiego państwa.

W zacytowanym fragmencie widoczna jest również kategoryczność wypowiedzi, szczególnie zauważalna w pierwszym zdaniu złożonym – *nie pozwolimy na taki błąd, nie mamy prawa*. Kategoria kategoryczności „wskazuje na istnienie jakiejś obiektywnej konieczności” [Polkowska 2014, 167]. W przywołanym cytacie owa obiektywna konieczność dotyczy obowiązku troski o ojczyznę. W konsekwencji następuje uwiarygodnienie samego komunikatu [Polkowska 2014, 167]. Próba uwiarygodnienia przekazu jest podkreślona także poprzez użycie z czasownikiem *oceniać* przysłówków *obiektywnie, niezwykle realistycznie* i konstrukcji *bez złudzeń*.

W.W. Putin oznajmia następnie, że Rosja nie może już dłużej biernie przyglądać się „rozwojowi militarnemu terytoriów Ukrainy” dokonywanemu, według polityka, przez NATO, gdyż byłoby to „całkowicie nieodpowiedzialne”. Akcentuje w tym kontekście, że sama organizacja NATO nie stanowi najistotniejszego zagrożenia, gdyż „to tylko instrument polityki zagranicznej USA”, a najpoważniejszą bolączką jest, jak zaznacza, „wrogo nastawiona do nas «anty-Rosja», która została oddana całkowitej kontroli zewnętrznej, jest intensywnie zagospodarowywana przez siły zbrojne krajów NATO i jest napompowywana najnowocześniejszą bronią”¹⁶. Ukraina została nazwana „terytoriami historycznymi Rosji”, na których ma się obecnie formułować „anty-Rosja”. Uzupełnić należy, że W.W. Putin niejednokrotnie w swoich wypowiedziach odbierał Ukrainie status niezależnego, samodzielnego państwa, a sprawowanie realnych rządów w Kijowie przypisywał przede wszystkim amerykańskiemu politykowi. Ukraińców natomiast zrównywał z Rosjanami jako „jeden naród”¹⁷. Prezydent Federacji

---

¹⁶ W oryginale: „Дело, конечно, не в самой организации НАТО – это только инструмент внешней политики США. Проблема в том, что на прилегающих к нам территориях, – замечу, на наших же исторических территориях, – создается враждебная нам »анти-Россия«, которая поставлена под полный внешний контроль, усиленно обживается вооруженными силами натовских стран и накачивается самым современным оружием”.

¹⁷ Przytoczmy w tym kontekście np. wypowiedź rosyjskiego prezydenta z wyemitowanego w roku 2021 programu *Linia bezpośrednia z Władimirem Putinem*, por. „Dlaczego Ukrainy nie ma na liście krajów nieprzyjaznych? Bo nie uważam, że naród ukraiński jest dla nas

Rosyjskiej jawnie więc mówi, że nie szanuje międzynarodowych umów dotyczących granic państwowych oraz praw Ukraińców do samostanowienia. Ponownie zarzuca Sojuszowi Północnoatlantyckiemu realizację wyłącznie celów geopolitycznych Stanów Zjednoczonych, nazywając go *instrumentem*, a więc narzędziem w rękach USA wykorzystywanym do konkretnych zadań. Natomiast siebie kreuje jako odpowiedzialnego przywódcę troszczącego się o obywateli. W przywołanym fragmencie jest także mowa o intensywnym zaopatrywaniu Ukrainy w sprzęt wojskowy najnowszej generacji, co zostało plastycznie i dobitnie oddane poprzez metaforę *napompowywana najnowocześniejszą bronią*.

Zaprezentowany stan rzeczy ma być, jak głosi W.W. Putin, „sprawą życia i śmierci, kwestią naszej historycznej przyszłości jako narodu. I to nie jest przesada – to prawda. To realne zagrożenie nie tylko dla naszych interesów, ale dla samego istnienia naszego państwa, jego suwerenności”¹⁸. W podniosłych słowach o *sprawie życia i śmierci, historycznej przyszłości jako narodu, suwerenności* prezydent Rosji podkreśla wagę sytuacji i kładzie nacisk na najwyższy stopień niebezpieczeństwa ze strony ukraińskiego państwa. Dwukrotnie zaznacza, że opisywane okoliczności mają być rzeczywiste, niepodważalne (*to prawda, realne zagrożenie*). W zacytowanym stwierdzeniu można także upatrywać próby wywołania w rosyjskim społeczeństwie strachu, obaw o przyszłość kraju i jego ludności, jeżeli sytuacja pozostanie niezmienna. Z lęku przed taką sytuacją powinna wynikać akceptacja i, poparcie rozwiązań zastosowanych przez władze Federacji.

---

narodem nieprzyjaznym. Mówiłem już o tym wiele razy i mogę to powtórzyć jeszcze raz: uważam, że Ukraińcy i Rosjanie to generalnie jeden naród. [...] Cóż, nie sądzę, żeby naród ukraiński był nieprzyjazny. Nie, nic takiego. Jesteśmy jednością. To kierownictwo Ukrainy, obecne kierownictwo dzisiejszej Ukrainy jest nam wyraźnie nieprzyjazne”. W oryginale: „Почему Украина не входит в список недружественных стран? Потому что я не считаю, что украинский народ – недружественный нам народ. Я уже много раз говорил об этом, могу повторить еще раз: я считаю, что украинцы и русские – это вообще один народ. [...] Ну так вот я не считаю, что украинский народ является недружественным. Нет, ничего подобного. Мы единое целое. Вот руководство Украины, сегодняшнее руководство сегодняшней Украины явно недружественно к нам”. Źródłem cytatu jest oficjalny portal urzędu Prezydenta Federacji Rosyjskiej: <http://kremlin.ru/events/president/news/65973> [10.03.2022].

¹⁸ W oryginale: „А для нашей страны – это в итоге вопрос жизни и смерти, вопрос нашего исторического будущего как народа. И это не преувеличение – это так и есть. Это реальная угроза не просто нашим интересам, а самому существованию нашего государства, его суверенитету”.

Dodajmy, że straszenie jest znanym chwytem propagandy komunistycznej, w której „władza stawiała przy obywatelu obiecując mu pomoc, jeśli tylko zgodzi się na stawiane warunki i podporządkuje się jej” [Czyżniewski 2006, 214].

Kremłowski przywódca stwierdza również, że wiodące państwa NATO mają „we wszystkim wspierać skrajnych nacjonalistów i neonazistów na Ukrainie”, którzy „poleżą na Krym, jak na Donbas, z wojną, aby zabijać jak dawni wspólnicy Hitlera”, a na Krymie nie poprzestaną, ponieważ „roszczą sobie prawa do szeregu innych terytoriów rosyjskich”. W.W. Putin oświadcza, że „starcie Rosji z tymi siłami jest nieuniknione”, „jest kwestią czasu”¹⁹. Jako najgroźniejsi wrogowie pojawiają się w zacytowanym fragmencie *neonaziści* oraz *skrajni nacjonałiści ukraińscy*, których, zgodnie ze słowami polityka, wspiera Sojusz Północnoatlantycki. Są przedstawiani jako potężna siła będąca najpoważniejszym bezpośrednim zagrożeniem dla Rosji, ponieważ zamierzają zaatakować zbrojnie rosyjskie ziemie i mordować tamtejszą ludność. Planowany atak jest prezentowany jako *nieunikniony, kwestia czasu*, a więc taki, który z pewnością się wydarzy. W omawianym fragmencie zostały użyte słowa o silnych negatywnych konotacjach, do których należą *wojna* i *zabijać*. Ponadto, zdaniem W.W. Putina, wrogowie ci mają nawet dążyć do posiadania broni nuklearnej, czym znacząco zwiększyliby swoją potencjalną siłę rażenia.

Rosyjski prezydent stara się nasunąć odbiorcom porównanie współczesnej Ukrainy do III Rzeszy – przywołuje postać Adolfa Hitlera i nazistów, a więc nawiązuje do dramatycznych kart stosunkowo nieodległej historii Europy. Obserwujemy próbę oczernienia zaatakowanego państwa poprzez narzucenie społeczeństwu określonej perspektywy postrzegania obecnej sytuacji w Ukrainie – powstania groźnej, neonazistowskiej „anty-Rosji” szykującej się do bezwzględnej wojny z sąsiadem. Wschodni przywódca wyraż-

---

¹⁹ W oryginale: „Они, конечно же, полезут и в Крым, причем так же, как и на Донбасс, с войной, с тем чтобы убивать, как убивали беззащитных людей каратели из банд украинских националистов, пособников Гитлера во время Великой Отечественной войны. Откровенно заявляют они и о том, что претендуют на целый ряд других российских территорий. Весь ход развития событий и анализ поступающей информации показывает, что столкновение России с этими силами неизбежно. Это только вопрос времени: они готовятся, они ждут удобного часа. Теперь претендуют еще и на обладание ядерным оружием”.

nie i celowo tworzy w omawianym orędziu narrację wywołującą poczucie strachu – mówi o zbliżającej się potwornej tragedii dla Rosjan.

W.W. Putin dodaje, że „Rosja nie może czuć się bezpiecznie, rozwijać się, istnieć przy ciągłym zagrożeniu emanującym z terytorium współczesnej Ukrainy”²⁰. Włodarz Kremla kontynuuje kreowanie propagandowej wizji konfliktu, który ma uniemożliwiać byt Rosjanom i ich państwu. Stosuje przy tym gradację zagrożonych sfer – od poczucia bezpieczeństwa do samego istnienia. Należy zwrócić uwagę, że W.W. Putin odwołuje się do bazowych wartości, które są wysoko cenione niemal we wszystkich znanych hierarchiach, tj. do bezpieczeństwa, życia [Szymd 2014, 12].

Nakreślony konstrukt świata i czyhających wrogów służy W.W. Putinowi do wyjaśnienia narodowi przyczyn wojennej napaści na Ukrainę, nazwanej, jak już wspomniano, *specjalną operacją wojskową*, por.: „Dzisiejsze wydarzenia nie mają nic wspólnego z chęcią naruszenia interesów Ukrainy i narodu ukraińskiego. Są one związane z obroną samej Rosji przed tymi, którzy wzięli Ukrainę jako zakładników i próbują ją wykorzystać przeciwko naszemu krajowi i jego narodowi. Powtarzam, nasze działania są samoobroną przed zagrożeniami, które są dla nas stwarzane i przed jeszcze większym nieszczęściem niż to, co dzieje się dzisiaj”²¹. Rosyjski prezydent kreuje swój wizerunek obrońcy ojczystego kraju i jego obywateli. Stawia się w wyraźnej opozycji do „nieodpowiedzialnych polityków na Zachodzie”. Wywołane działania militarne nazywa *samoobroną* przed niebezpieczeństwem i grożącą katastrofą, zrzucając tym samym winę za wywołanie niebezpieczeństwa na ukraińską administrację. Za całą sytuację kremłowski przywódca obwinia obecne demokratycznie wybrane władze Ukrainy, które miały *wziąć Ukrainę jako zakładników*, a więc postępują jak przestępcy, terroryści. W.W. Putin wprost mówi, że „dzisiejsi neonaziści przejęli władzę na Ukrainie”, tworzą „antynarodową juntę, która rabuje Ukrainę i szydzi z tego narodu”²². Ukra-

²⁰ W oryginale: „Но Россия не может чувствовать себя в безопасности, развиваться, существовать с постоянной угрозой, исходящей с территории современной Украины”.

²¹ W oryginale: „Сегодняшние события связаны не с желанием ущемить интересы Украины и украинского народа. Они связаны с защитой самой России от тех, кто взял Украину в заложники и пытается использовать ее против нашей страны и ее народа. Повторю, наши действия – это самозащита от создаваемых нам угроз и от еще большей беды, чем та, что происходит сегодня”.

²² W oryginale: „Ваши отцы, деды, прадеды не для того сражались с нацистами, защищая нашу общую Родину, чтобы сегодняшние неонацисты захватили власть на

inścy rządzący mają nie tylko nie służyć swoim obywatelom, co zostało oddane poprzez wyrażenie *antynarodowa junta* oraz czasowniki *rabują*, *sztydzą*, ale mają także wykorzystywać opanowane przez siebie państwo przeciwko Federacji Rosyjskiej i jej ludności, stwarzać dla nich bezpośrednie kolosalne zagrożenie.

4. Wnioski

Przedmiotem badania w niniejszym artykule była kategoria wroga we współczesnym dyskursie rosyjskiej władzy. Dyskurs ten uznaliśmy za neonowomowę, czyli za „nie okazującą poszanowania dla prawdy, rozumu i inteligencji ludzkiej” [Scruton 2002, 315] propagandę szerzoną przez rosyjskich przywódców politycznych. Jako materiał empiryczny posłużyło orędzie W.W. Putina z 24 lutego 2022 r., a więc ogłoszone w momencie rozpoczęcia wojennego ataku na Ukrainę.

W badanym przemówieniu można wyodrębnić dwa typy wrogów: realnych, tj. rzeczywiście istniejących w otaczającym nas świecie, do których należą Stany Zjednoczone wraz ze swoimi sojusznikami z Paktu Północnoatlantyckiego oraz wrogów wykreowanych, czyli będących swoistym tworem rosyjskiej propagandy. Do wrogów wykreowanych zaliczają się „neonaziści” wspierani, według ogłoszonego orędzia, przez NATO. Mają oni tworzyć obecny rząd w Kijowie. Są przedstawieni jako wywołujący najpoważniejsze zagrożenie dla Federacji Rosyjskiej.

Wrogiem realnym dla Rosji są przede wszystkim Stany Zjednoczone, określone jako „hegemon”, „wyższe władze”, które „pretendują do panowania nad światem”. Amerykańskie państwo, według W.W. Putina, w pełni podporządkowało sobie sojuszników z Paktu Północnoatlantyckiego. Zachodnie państwa są z tego powodu określone jako „satelici” we wszystkim „wtórujący USA”. Sama organizacja NATO jest przedstawiana jako „instrument polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych”, która bezprawnie rozszerza swoją infrastrukturę militarną do granic rosyjskiego państwa. Koalicjanci mają zachowywać się nagannie względem Federacji Rosyjskiej –

Украине. Вы давали присягу на верность украинскому народу, а не антинародной хунте, которая грабит Украину и издевается над этим самым народом”.

„grubiańsko i bezceremonialnie”, wykorzystują „cyniczne oszustwo, kłamstwo, nacisk, groźby, bezczelny i permanentny szantaż”, próbują „narzucić pseudowartości prowadzące do degradacji i degeneracji”. Zgodnie ze słowami W.W. Putina, w latach 90. oraz na początku XXI wieku tzw. Zachód, wspierając separatyzm i bandy najemników na Kaukazie, działał z zamiarem zniszczenia Rosji.

W dodatku interwencji zachodnich państw w innych krajach, np. w Syrii i w Iraku, określone jako „nielegalne”, oparte na kłamstwach, mają nie poprawiać bezpieczeństwa na świecie, a sprzyjać rozwojowi międzynarodowego terroryzmu i ekstremizmu. NATO jest także opisywane jako organizacja wspierająca wykreowanego wroga, przede wszystkim „pompująca na Ukrainę najnowocześniejszą broń”.

Wróg wykreowany z kolei to wspomniani „neonaziści”, którzy, jak utrzymuje wschodni prezydent, „przejęli władzę na Ukrainie”, a dokładniej „wzięli Ukrainę jako zakładników i próbują ją wykorzystać przeciwko Federacji Rosyjskiej”, tworząc „anty-Rosję”. „Neonaziści” są opisywani jako „antynarodowa junta, która rabuje Ukrainę i szydzi z tego samego narodu”. Wymienieni nieprzyjaciele stanowią propagandowy konstrukt, który jest prezentowany przez W.W. Putina jako najniebezpieczniejsze zagrożenie godzące w samo istnienie Federacji Rosyjskiej i jej obywateli. Zagrożenie to ma wynikać przede wszystkim z planowanego militarnego ataku na rosyjskie ziemie i zamiaru mordowania Rosjan.

Tak nakreślona kategoria wroga służy W.W. Putinowi do oficjalnego objaśniania rosyjskiemu narodowi przyczyn rozpoczęcia tzw. „specjalnej operacji wojskowej” na Ukrainie, określonej „samoobroną przed zagrożeniami stwarzanymi Rosji”.

Warto podkreślić, że fragmenty orędzia opisujące wrogów, jak i całe analizowane przemówienie, jest silnie nacechowane emocjonalnie. Charakteryzuje się wysoką częstotliwością występowania leksyki wartościującej i oceniającej, a także znacznym zasobem stosowanych metafor, por.: „Siła propagandowego przesłania polega na jego łatwości w odbiorze, kontrastowości, emocjonalnej klarowności, wyraźnym i jasnym wezwaniu do działania, do zmiany postawy oraz systemu wartości” [Taranenko 2017, 148].

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że w licznych miejscach omawiane orędzie kontrastuje ze stylem dyplomatycznym, używanym w oficjalnych wypowiedziach polityków piastujących najwyższe urzędy państwowe.

Źródło materiału empirycznego

<http://www.kremlin.ru/events/president/news/67843> [30.01.2023] – *Обращение Президента Российской Федерации, 24 февраля 2022 года.*

Literatura

- Bralczyk J., 2007, *O języku propagandy i polityki*, Warszawa.
- Czyżniewski M., 2006, *Propaganda polityczna władzy ludowej w Polsce 1944–1956*, Toruń.
- Dawidziak-Kładoczna M., 2014, *Obraz Rzeczypospolitej w wypowiedziach posłów sejmu 1793 roku jako przejaw słabości władzy ustawodawczej*, „Oblicza Komunikacji”, nr 7 (*Język polityki – historia i współczesność*), s. 9–26.
- Dubisz S. (red.), 2018, *Wielki słownik języka polskiego PWN*, Warszawa.
- Dudek-Waligóra G., 2018, „Propaganda” jako termin naukowy polskiej politolingwistyki, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, nr 53, s. 12–24.
- Dudek-Waligóra G., 2022, *Środki retoryczne w orędziu prezydenta Andrzeja Dudy z dnia 24 lutego 2022 roku*, „Studia Neofilologiczne. Rozprawy Językoznawcze”, nr 18 (*Znaczenie – Język – Forma*), s. 113–129.
- Dunaj B. (red.), 2007, *Język polski. Współczesny słownik języka polskiego*, Warszawa.
- Fateev A.V., 1999, *Obraz vraga v sovetskoj propagande. 1945–1954 gg.*, Moskwa. [Фатеев А.В., 1999, *Образ врага в советской пропаганде. 1945–1954 гг.*, Москва].
- Gogol B., 2019, *Obrazy wroga. Propaganda a ludobójstwo w XX wieku na wybranych przykładach. Garść refleksji*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych AMW”, nr 1, s. 23–58.
- Kamińska-Szmaj I., 1994, *Judzi, zohydza, ze czci odziera. Język propagandy politycznej w prasie 1919–1923*, Wrocław.
- Kamińska-Szmaj I., 2004, *Propaganda, perswazja, manipulacja – próba uporządkowania pojęć*, [w:] *Manipulacja w języku*, red. P. Krzyżanowski, P. Nowak, Lublin, s. 13–27.
- Kamińska-Szmaj I., 2017, *Język polskiej lewicy. Od Wielkiego Proletariatu do końca PRL*, Wrocław.
- Kuznecov S.A. (red.), 2004, *Bolšoj tolkovyj slovar' russkogo ōzyka*, Sankt-Peterburg. [Кузнецов С.А. (ред.), 2004, *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург].

- Labocha J., 2008, *Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji językowej*, Kraków.
- Lubocha-Kruglik J., 2001, *Językowe środki perswazji (na materiale polskich i rosyjskich tekstów reklamowych)*, [w:] *Języki słowiańskie dziś. Nowe fakty. Nowe spojrzenia*, red. H. Fontański przy współpr. E. Straś, Katowice, s. 135–150.
- Maslova V.A., 2008, *Političeskij diskurs: âzykovye igry ili igry v slova?*, „Političeskââ lingvistika”, No. (1)24, s. 43–47. [Маслова В.А., 2008, *Политический дискурс: языковые игры или игры в слова?*, «Политическая лингвистика», № (1)24, с. 43–47].
- Mazur R., 2021, *Telewizyjne orędzie do narodu jako narzędzie komunikacji kryzysowej*, „LingVaria”, nr 1/31, s. 55–67.
- Olaszek J., 2010, *„Ekstremiści, chuligani, politykierzy”. Obraz podziemnej „Solidarności” w propagandzie stanu wojennego*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 2(16), s. 105–137.
- Oseka P., 1999, *Syjonisci, inspiratorzy, wichrzyciele. Obraz wroga w propagandzie marca 1968*, Warszawa.
- Polkowska L., 2014, *Drugie exposé Donalda Tuska, czyli próba utrzymania władzy. Strategie perswazyjne*, „Oblicza Komunikacji”, nr 7 (*Język polityki – historia i współczesność*), s. 163–171.
- Scruton R., 2002, *Słownik myśli politycznej*, przeł. T. Bieroń, Poznań.
- Szmyd J., 2014, *Poczucie bezpieczeństwa jako wartość społeczna, etyczna i egzystencjalna. Rozważania podstawowe*, „Państwo i Społeczeństwo”, nr 2, s. 9–19.
- Taranenko O., 2017, *Konflikt rosyjsko-ukraiński: wojna znaczeń*, „Oblicza Komunikacji”, nr 10 (*Obrazy wojny w mediach, pamięci i języku*), s. 139–151.
- Trembicka K., 2014, *Kategoria wroga w komunistycznej Polsce w latach 1956–1989*, „Annales Universitatis Mariae-Curie Skłodowska”, sectio K, Politologia, nr XXI/2, s. 105–120.
- Vajs D., 2008, *Parazity, padal', musor. Obraz vraga v sovetskoj propagande*, „Političeskââ lingvistika”, No. (1)24, s. 16–22. [Вайс Д., 2008, *Паразиты, падаль, мусор. Образ врага в советской пропаганде*, «Политическая лингвистика» № (1)24, с. 16–22].
- Wojślaw J., 2017, *Figura wroga w ideologii i propagandzie XX-wiecznych totalitaryzmów – przyczynek do dyskusji*, „Media – Biznes – Kultura. Dziennikarstwo i komunikacja społeczna”, nr 2, s. 47–63.

THE CATEGORY OF THE ENEMY
IN THE DISCOURSE OF RUSSIAN POWER
(AS EXEMPLIFIED BY V.V. PUTIN'S MESSAGE OF FEBRUARY 24, 2022)

ABSTRACT

Key words: political linguistics, Russian political discourse, category of enemy, propaganda, V.V. Putin

The subject of research in this article is the figure of the enemy, which is identified in numerous studies as one of the basic components of the world of propaganda, including communist propaganda. The aim of the analysis is to characterize the language exponents of the category of enemy in V.V. Putin's message and to indicate their functions in the contemporary discourse of the Russian authorities.

It should be emphasized that we treat the discourse of the Russian authorities as modern newspeak, that is, as a contemporary variant of the communist propaganda discourse used by the political elite of today's authoritarian Russia.

In the examined message, two types of enemies were distinguished: real, i.e. actually existing in the world around us, to which the United States belongs, along with its allies from the North Atlantic Treaty Organization, and invented enemies, i.e. ones that are a kind of creation of Russian propaganda. These created enemies include neo-Nazis allegedly supported by the NATO organization, who supposedly form the current government in Kiev. They are portrayed as posing the most serious threat to the Russian Federation. The category of enemy serves V.V. Putin for officially explaining to the Russian people the reasons for beginning the so-called "special military operation" in Ukraine, which is supposed to be "self-defence against threats to Russia".